

Бортник С. Б.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

НАВЧАННЯ РЕФЕРУВАННЮ ТА АНОТУВАННЮ ФАХОВИХ ІНШОМОВНИХ ТЕКСТІВ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

*У статті розглядаються особливості реферату та анотації як вторинних документів, звертається увага на різні варіанти перекладу цих термінів, перераховуються спільні та відмінні характеристики. Зокрема, увагу зосереджено на процесі створення професійно спрямованих документів, підкреслено необхідність глибокої роботи та осмислення змісту первинного тексту з метою написання логічних та чітко структурованих вторинних висловлювань. Пропонуються етапи та алгоритм організації роботи з анотування та реферування тексту. Реферат та анотація мають відповідати певним вимогам, а не бути просто скороченим варіантом первинного тексту. Відповідно, окрема увага приділяється системі завдань, що сприяють виробленню навичок роботи з текстом. Наголошено на важливості вправ, що тренують навички узагальнення та перефразування, а також розвивають навички компресії тексту. Методика роботи з текстом починається та залежить від розуміння змістової структури абзацу, відповідно, розглядається таке поняття, як *key sentence*, або *topic sentence*. Пошук ключових слів, які несуть основне змістовне навантаження, можливий під час роботи зі студентами будь-якого рівня володіння мови і необхідний під час анотування та реферування. Також сприяє процесу логічного аналізу тексту складання *mind maps*, що може бути в нагоді на певних етапах роботи з текстом. Вивчення питань навчання студентів нелінгвістичних спеціальностей анотуванню та реферуванню текстів за фахом зумовлене актуальністю та доцільністю формування навичок роботи з фаховим текстом як складової частини професійної компетенції. У статті підкреслено важливість навичок написання вторинних текстів як для вивчення мови та оптимізації оцінювання, так і в подальшій професійній діяльності студентів. Такі види діяльності розвивають навички самостійної роботи з іншомовним джерелом, формують іншомовну компетенцію. Реферування та анотування можуть розглядатися також як додатковий засіб оптимізації процесу навчання іноземної мови в умовах дистанційної освіти.*

Ключові слова: реферування, анотування, вторинний текст, компресія тексту, структура абзацу, ключові слова, узагальнення, перефразування, візуальна схема логічних зв'язків (майнд меп).

Постановка проблеми. Стрімка глобалізація сприяє збільшенню обсягів науково-технічної інформації, що міститься у науковій, науково-популярній, науково-навчальній, науково-публіцистичній літературі. Відповідно, вміння працювати з інформацією є передумовою успіху в усіх галузях життєдіяльності людини. Сутність такої діяльності полягає у багатоаспектному пошуку необхідних джерел, аналізі та синтезі даних, їх опрацюванні та трансформації отриманої інформації.

Однією з компетенцій спеціаліста мають бути вміння виокремлювати головне від другорядного, аналізувати та узагальнювати матеріал і при цьому не витрачати зайвий час на дослівний переклад усього матеріалу. Важливими складниками інформаційної діяльності є обробка документів,

складання оглядів інформаційних джерел і бібліографій, індексування, технічний переклад, у тому числі реферативний, реферування та анотування першоджерел.

Реферування та анотування включені до програмних вимог у курсах «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (1–2-й курси), «Професійна іноземна мова» (3-й або 4-й курс, а також на 5-му курсі на деяких спеціальностях) немовних ВНЗ. Мета навчання студентів професійної іноземної мови – уміння читати фахову літературу в оригіналі (першоджерелі), а також володіти навичками її обробки: анотувати, реферувати та конспектувати і навичками самостійної роботи з текстом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання навчання студентів компресії тесту,

навичок написання рефератів та анотацій є складовою частиною методики викладання іноземної мови взагалі та іноземної мови професійного спрямування зокрема, тому ці питання розглядалися у роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Слід зазначити праці А. Вейзе [3], в яких розглядаються теоретичні та практичні аспекти реферування. Варто відзначити роботи Н. Фролової [12], О. Цибіної [13], І. Карпової [5], Дж. Віріка, Дж. Свінтон, Дж. Свейлза [19], С. Келлі [18], Т. Ньюфілдза, Е. Верліха. Вітчизняні науковці О. Безлюдний [2], Л. Байдак [1], К. Вороніна [4], Н. Рябова [9], І. Лутовинова [7], О. Шкурко [14], Т. Корж [6], І. Серебрянська [10], О. Тимошенко [11] досліджували питання реферування та анотування.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних алгоритмів навчання реферуванню й анотуванню професійно-орієнтованих іншомовних текстів у навчанні іноземної мови для спеціальних цілей та підготовці студентів немовних спеціальностей. Власний досвід викладання студентам природничих спеціальностей показав, що анотування та реферування не завжди сприймаються студентами як важливий вид діяльності, тому цей аспект вимагає особливої уваги та додаткового часу і практики. Дуже часто студенти просто вибирають ключові (на їхній власний розсуд) речення з різних частин тексту та складають із них новий текст, що в принципі не відповідає нормам укладання рефератів та анотацій. Робота зі студентами негуманітарних спеціальностей указує, що вилучення з тексту основної інформації, її узагальнення й оформлення в максимально стислому вигляді вимагають кропіткої та систематичної підготовки.

Навчання студентів навичкам і вмінням анотувати та реферувати іншомовний текст як основне джерело професійної фахової інформації є однією з найефективніших форм практичного володіння іноземною мовою.

Актуальність дослідження зумовлена потребами майбутніх фахівців, випускників немовних спеціальностей у вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням. Беззаперечно, існує достатньо рекомендацій та алгоритмів написання анотацій та рефератів, але переважно вони адресовані студентам факультетів іноземних мов, майбутнім перекладачам або ж аспірантам та науковцям, і значно менша частина – студентам немовних спеціальностей ВНЗ саме на рівні бакалаврату, а не аспірантури. Окрім того, актуальності набуває академічна та професійна

мобільність. Згідно з п. 7 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» від 12 серпня 2015 р. № 579, формами академічної мобільності для учасників освітнього процесу, що здобувають освітні ступені молодшого бакалавра, бакалавра, магістра та доктора філософії в українських вищих навчальних закладах, є: навчання за програмами академічної мобільності; стажування з практики мови; наукове стажування [8]. Саме зараз, коли збільшується кількість годин самостійної роботи студентів, навички анотування та реферування набувають першочергового значення.

Виклад основного матеріалу. Уміння орієнтуватися в іншомовному матеріалі й вибирати потрібне є однією з найефективніших форм практичного володіння іноземною мовою, і це забезпечить успіх студентів у майбутній професійній діяльності. Компресія інформації є природним наслідком ентропійної сутності мозку, інформація зберігається нетривалий час, і тільки дійсно важливе зберігається довго [18, с. 1]. Процес обробки тексту (реферування та анотування) полегшує отримання знання, рухаючись від специфічного до загального, усуваючи несуттєве та зберігаючи дійсно важливе. Під час укладання вторинного документу першоджерело, що має деревовидну структуру, зазнає певного «формування». (*To obtain the abstract, the document text (which, as a whole, has a tree-shaped structure), must undergo «pruning»: removing all the accessory foliage and maintaining the essential part, the «sap» or informative gist* [18, с. 1].)

Реферат та анотація значно скорочують час на обробку інформації та гарантують ефективний обмін науково-технічною інформацією. Реферат та анотація разом із бібліографічним описом, конспектом, рецензією, синопсисом та перекладом належать до вторинних документальних джерел наукової інформації. Вторинний текст – це текст про текст, створений як результат сприйняття, аналізу та інтерпретації первинного (оригінального) тексту. Такі тексти використовуються для комплектування інформативних видань типу реферативних журналів, наукових перекладів, довідкової літератури тощо. І реферат, і анотація здійснюють компресію першоджерел, але відбувається це різними засобами. Анотація перераховує питання першоджерела і не висвітлює зміст. Реферат не лише перераховує всі питання, а й розкриває основний зміст цих питань. Тобто анотація просто повідомляє,

про що написано в першоджерелі, а реферат ще й розкриває зміст. Під час анотування враховується не лише зміст першоджерела, а й його призначення, цінність, спрямованість, і анотація дає змогу робити висновки про доцільність докладнішого вивчення оригінального тексту. За обсягом реферат завжди докладніше анотації, його розміри залежатимуть від розміру першоджерела і цілей реферату (реферат-конспект, резюме, оглядовий реферат). Обсяг реферату може становити від 10–15% до 30% від обсягу першоджерела, тоді як анотація може складатися з трьох-чотирьох речень, обсяг анотації коливається від 500 до 2 000 друкованих знаків, що вимагає значно вищий ступінь узагальнення.

Процес навчання написання вторинних текстів у курсі іноземної мови є питанням ще відносно детально не дослідженим, не існує навіть загальної термінологічної бази, іноді немає прямих відповідностей у перекладі.

Анотація (від лат. *annotatio* – зауваження) – це досить короткий виклад змісту первинного документу, що є результатом компресії тексту оригіналу і який дає уявлення про тематику першоджерела декількома реченнями [2]. Переклад слова «реферат» (від лат. *refer* – доповідати, повідомляти) англійською мовою має декілька варіантів, що пропонуються різними авторами та джерелами, а найпоширенішими з них є такі: *abstract*, *extract*, *summary*, *synopsis*, *synoptic*, *paper*, *report*, *precis*, *surveys*, *review essay*, *essay*, *research essay*, *referential report* тощо. Подібна ситуація спостерігається і з поняттям «анотація»: *annotation*, *summary*, *abstract*, *outline*, *abridgment* тощо. У цій статті будемо дотримуватися найбільш загальноприйнятих варіантів перекладу, де «анотація» – це *summary* або *annotation*, а «реферат» – це *abstract*, хоча всі вищенаведені варіанти вживаються в науковій та методичній літературі. Заради об'єктивності варто розглянути визначення деяких понять саме англійською мовою.

Abstract. *A brief and objective representation of a document or an oral presentation. Abstract gives a first impression of the document that follows, letting readers decide whether to continue reading and showing them what to look for if they do. Though some abstracts only list the contents of the document, the most useful abstracts tell the reader more. An abstract should represent as much as possible of the quantitative and qualitative information in the document, and also reflect its reasoning.*

Annotation. *Brief explanation of a document or its contents, usually added as a note to clarify a title.*

Extract. *One or more portions of a document selected to represent the whole.*

Summary. *A brief restatement within a document (usually at the end) of its salient findings and conclusions intended to complete the orientation of a reader who has studied the preceding text. Summary is a short statement that gives the main information about something, without giving all the details. Usually it describes a larger work (such as an entire book, speech, or research project), and should include noticeably less content than the original work. Summaries can save a reader time because it prevents the reader from having to actually go through and filter the important information from the unimportant.*

Synopsis. *Brief condensation, outline, or summary of the main points of an articles, book, or plan. Unlike an abstract, a synopsis maintains the point by point sequence of the salient ideas.*

Synoptic. *A concise original publication of key results selected from an available but previously unpublished paper. It differs from an abstract (which it may contain) in that it is usually longer [16].*

Науковці вирізняють різні класифікації рефератів. За характером викладення інформації реферати поділяються на *інформативні* та *індикативні*. Інформативний реферат (реферат-конспект) узагальнює всі основні ідеї першоджерела, а індикативний реферат (реферат-резюме) повідомляє, про що пишеться в оригіналі. Відповідно, індикативний реферат вимагає більшого ступеня узагальнення. Також реферати діляться на *усні* та *письмові* за оформленням. Стосовно джерел реферати поділяються на *монографічні*, *зведені*, *оглядові* та *вибіркові*. Монографічний реферат складається на основі одного джерела. Зведений реферат укладається за змістом декількох статей, книг, документів. Оглядовий реферат складається на «різнопланову» тему по декількох документах із короткою характеристикою змісту кожного з них окремо. Оглядове реферування – це інформація про наявність літератури з певного питання. Оглядовий реферат пишеться на основі анотацій на першоджерела, що стосуються теми реферату.

Уміння анотувати прочитану літературу допомагає опануванню навичок реферування. Анотація розкриває зміст першоджерела, а реферат інформує, що викладено по кожному питанню. Таким чином, читання анотації не може повністю замінити читання першоджерела, а от читання реферату дає вичерпну інформацію про зміст матеріалу та основні висновки автора.

Основний алгоритм навчання реферуванню та анотуванню складається із завдань, що націлені на знаходження структурно-змістовних компонентів тексту, виділення ключових фрагментів та компресію тексту. Вище були наведені основні розбіжності у структурі та функції анотації та реферату, але методика навчання та завдання й вправи мають багато спільного, тому типи завдань для засвоєння навичок роботи над цими видами документів подібні.

Процес реферування та анотування вважається рецептивно-репродуктивною мовленнєвою діяльністю. На першому етапі відбувається декодування іншомовного тексту, а на другому – переробка змістової інформації та складання вторинного тексту. У ході роботи над текстом завжди виконуються два завдання: виділення основного й головного та коротке формулювання цього головного. Таким чином, скорочення матеріалу першоджерела йде двома шляхами: у напрямі відсівання другорядного і несуттєвого та у напрямі перефразовування головної думки в коротку лінгвістичну форму. Сама схема не вкладається тільки в дві основні дії, вона набуває деталізованої та розгалуженої структури.

Лінгвістичні трансформації під час написання реферату можуть відбуватися у таких напрямках: 1) компресія – передача тексту в коротшому вигляді; 2) компенсація і перефразування; 3) узагальнення – відбір основної інформації за одночасного усунення надлишкової та зайвої.

У методичній літературі надається такий план реферування статті: 1) перегляд тексту та ознайомлення із його загальним змістом; 2) більш уважне читання тексту, визначення значення незнайомих слів за контекстом або словником; 3) змістовий аналіз тексту, виділення ключових фрагментів і розподіл матеріалу статті на три групи за ступенем важливості; 4) ключові фрагменти. Виділення найбільш важливих повідомлень, що вимагають повного і точного відображення в рефераті; 5) другорядна інформація, що передана в скороченому вигляді; 6) малозначима інформація, яку можна пропустити; 7) організація відібраного матеріалу (логічний план), лінгвістична обробка і виклад. Завдяки реферату читач вирішує, чи варто читати першоджерело.

Методика роботи з текстом починається та залежить від розуміння змістової структури абзацу. Речення, що входять до абзацу, не є однаковими з погляду їх змістовного навантаження. Як правило, перше речення є більш важливим, аніж інші. Воно в концентрованому вигляді містить

інформацію всього абзацу, тобто узагальнення змісту цілого абзацу, всі наступні речення деталізують та розвивають його. Узагальнюючі речення в абзаці називаються ключовими (*key sentences*), або тематичними, реченнями (*topic sentences*). Тобто що абзац вже можна розглядати як логічну структуру, побудовану від загального до конкретного. Інколи узагальнення у формі ключового речення може бути у кінці абзацу. Можна зустріти абзаца, що містять і узагальнення, і зачин з узагальненням та закінчення-узагальнення. Але не завжди в кожному абзаці може бути узагальнення. Відповідно, вміння знаходити ключові речення в абзаці допоможе орієнтуватися в тексті.

Одним із традиційних методів компресії тексту є пошук ключових слів та складання конспекту. Якщо раніше складався звичайний лінійний план-конспект, то зараз дуже добре застосовується складання візуальних схем, так званих *mind maps*. Техніка, що з'явилася майже півстоліття тому, допомагає на всіх етапах вивчення мови – від вивчення слів та словосполучень до розуміння логічних зв'язків між основними змістовними елементами тексту. Викладач може заохочувати студентів використовувати такі застосунки для побудови *mind maps*, як Coggle, MindMeister, Mindomo, FreeMind, Xmind, iMindMap.

До вправ, що підготують студентів до згортання (компресії) змісту, належать перефразування (*paraphrasing*) та узагальнення (*generalization*). Перефразування може бути лексичним, граматичним та змішаним, лексико-граматичним (*re-phrase the sentence, re-state the idea, express it in another way*), що є (обов'язковою) невід'ємною частиною навчання усного та письмового мовлення, а не тільки реферування. Граматичне перефразування складається із заміни складних конструкцій на більш прості. Слід розбивати довгі речення на простіші, уникати складнопідрядних речень зі сполучниковими словами *which, whose, that* та з'єднувати речення за допомогою сполучників *when, where, then, but, and*; замінити, де можливо, віддієслівні іменники дієслівними формами. Лексичне перефразування складається із заміни на тотожний за змістом варіант чи заміни більш широкого поняття на більш вузьке, або навпаки. Відповідно, як окремий вид роботи розглядаються вправи, що містять перефразування та використання засобів, що поєднують текст.

Вправи, що навчають компресії тексту, важливі та необхідні у навчанні реферуванню та анотуванню. Студенти часто припускаються таких помилок, як надання зайвої інформації або,

навпаки, значна втрата важливої інформації, дублювання авторських фраз і відсутність чіткої структури. Прикладами вправ можуть бути такі: 1) Виключіть усі вступні речення в абзаці, вступні слова в реченні та підрядні речення. 2) Виключіть приклади, крім тих, що містять значиму (значущу) інформацію. 3) Виключіть факти, що логічно зрозумілі з вищезгаданого. 4) Виключіть усі повтори. Виключіть речення, що є несуттєвими з погляду основної інформації. 5) Знайдіть надлишкову інформацію в тих реченнях, що залишилися. Слід пам'ятати, що в абзацах можуть бути повтори, переходи та поєднання. 6) У кожному реченні знайдіть слова, які можна видалити без втрати змісту. 7) Прочитайте речення, висловіть цю ж думку іншими словами.

На першому курсі протягом адаптивного періоду у вивченні іноземної мови, коли студенти повторюють та систематизують шкільні знання із загальної англійської (*General English*), під час читання текстів різної тематики вже слід готувати їх до пошуку та обробки отриманої інформації. Слід надавати тексти для вивчаючого та пошукового читання, метою яких є розвиток уміння швидко прочитати текст і визначити його основну думку чи знайти певну інформацію. У сучасних автентичних підручниках завдання такого типу є на всіх рівнях вивчення мови – від A1 і до C2 [15; 17]. Під час вибору підручника варто звертати увагу на тип та кількість завдань, що можуть бути ефективними у подальшому навчанні анотуванню та реферуванню, а саме завдання такого типу: 1) *Read the article. Complete the pie chart with information from the article.* 2) *Read the article. Complete the tables.* 3) *See how much of this story you can understand without using dictionary. Then choose five words to look up in the dictionary and read it again.* 4) *Skim the text and find the key words.* 5) *Read back through the extracts and underline the information which helped you decide which city was being described.* 6) *Read the text below. Suggest the title for each passage and for the whole text.* 7) *Read these four extracts and match these headings to them.* Завдання типу 1) *Analysing the rubric.* 2) *Reading for details.* 3) *Reading for main ideas* допомагають знаходити основні ідеї параграфу та цілого тексту [15; 17].

На прикладі простого тексту можна побачити, що студенти будь-якого рівня володіння мовою можуть учитися працювати з текстом не лише у напрямі перекладу:

Read the paragraph. Then fill in the bubble that best completes each sentence.

People have used many materials to make maps. At first they drew on rocks, wood, or clay. Sometimes they made maps on animal hides. Later mapmakers painted on silk or scratched on metal. On islands in the Pacific Ocean, people made sailing maps from sticks. The sticks were tied together to show the patterns of winds and waves. Tiny shells were added to show where islands were located.

The main idea of the paragraph is

A. using animal hides for early maps

B. different materials used for maps

C. sailing maps for the Pacific Ocean

A detail that tells more about the main idea is

A. using maps on the Internet

B. maps were painted on silk

C. how the first globes were made

The best title for this paragraph would be

A. Sailing With a Map

B. Sticks and Stones

C. Map Materials [17, с. 25].

Сутність анотування й реферування полягає у максимальному скороченні обсягу джерела інформації за істотного збереження його основного змісту.

Також варто зауважити, що написання анотаций та рефератів вимагає використання кліше і спеціальної термінології, наприклад: *The text is headlined ... The main idea of the text is ... The text is about ... The text deals with ... The text touches upon ... The text is concerned with ... The text is devoted to ... The text dwells upon ... The text highlights ... The text discusses ... The text presents ... The purpose of the text is to give the reader some information on ... The subject of the text is ... The aim of the text is to provide the reader with some material (data) on.* Але це окрема тема, у загальному доступі є перелік усіх необхідних мовних кліше, у даній роботі основна увага приділялася алгоритму роботи з текстом та типу вправ.

Висновки і пропозиції. Сутність реферування та анотування – це переробка першоджерела з метою виокремлення основного змісту. Реферування та анотування є підсумковою демонстрацією володіння лінгвістичними навичками (письмом, граматичним та лексичним матеріалом) і володіє контролюючим та навчаючим потенціалом. Написання вторинних документів дає змогу оцінити рівень розуміння тексту, вміння опрацювати та відтворити прочитаний текст, виділяючи основний зміст із використанням ключових слів. Навіть в умовах дистанційного навчання студенти можуть успішно розвивати свої навички роботи з фаховою літературою та написання вторинних текстів.

Реферування та анотування розвиває навички письмового мовлення. У повсякденній практиці це вміння написати діловий лист, заяву, твір, доповідь, звіт, рецензію. Реферування та анотування можуть розглядатися також як додаткові засоби оптимізації процесу навчання іноземної

мови, а також оцінювання рівня володіння мовою. Тому одним із завдань навчання іноземній мові є формування навичок працювати з оригінальною іношомовною літературою, зокрема реферування, анотування та складання оглядів у письмовому вигляді.

Список літератури:

1. Байдак Л. І. Анотування та реферування як ефективні прийоми роботи з іношомовною фаховою літературою. *Strategiczne pytania światowej nauki*. Volume 13. Filologiczne nauki. Przemysł : Nauka i studia, 2015. С. 3–5.
2. Безлюдний О. І. Особливості формування умінь і навичок роботи з іношомовним текстом зі спеціальності. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2014. № 42/43. С. 265–270.
3. Вейзе А. А., Коньшева А. В. Практическое пособие по обучению реферативному переводу. Минск : МГЛУ, 2007. 197 с.
4. Вороніна К. В. Основи перекладацького анотування та реферування текстів різних типів і жанрів : навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 120 с.
5. Карпова И. В. Коммуникативно-когнитивный подход к обучению реферированию студентов на продвинутом уровне в неязыковом вузе (Экономический профиль, немецкий язык) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Москва, 2005. 151 с.
6. Корж Т. М. Навчання студентів вищих технічних навчальних закладів анотування англійських професійно орієнтованих текстів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови». Київ, 2008. 26 с.
7. Лутовинова В. І. Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації : практичний посібник / наук. ред. Г. М. Швецова-Водка. Київ, 2007. 73 с.
8. Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність : Постанова Кабінету Міністрів України № 579 від 12 серпня 2015 р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248409199>.
9. Рябова Н. Н. Навчання реферуванню та анотуванню іношомовних текстів студентів немовних вузів. *Культура народів Причорномор'я*. 2002. Т. 37. С. 373–375.
10. Серебрянська І. М. Реферування як засіб підвищення інтенсивності навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах. *Вісник СумДУ*. 2006. № 3. С. 86–90.
11. Тимошенко О. В. Особливості написання анотації англійською мовою. URL: <http://www.confesp.fl.kpi.ua/node/1150>.
12. Фролова Н. А., Алещанова И. В. Обучение реферированию и аннотированию профессиональной литературы на иностранном языке в комплексной подготовке специалиста. *Современные проблемы науки и образования*. 2007. № 5. С. 67–71.
13. Цибина О. И. Обучение реферированию и аннотированию иноязычной литературы в неязыковом вузе (английский язык) : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02 «Теория и методика обучения иностранным языкам». Москва, 2000.
14. Шкурко Е. В. Обучение аннотированию текстов на иностранном языке. URL: <http://lingvodnu.com.ua/archiv-nomeriv/lingvistika-lingvokulturologiya-2011/obuchenie-annotirovaniyu-tekstov-na-inostrannom-yazyke/>.
15. Diane Engelhardt. *Advanced English Reading and Comprehension*. McGraw Hill Education. 2013. 255 p. URL: <http://www.e4thai.com/e4e/images/pdf2/PracticeMakesPerfectAdvancedEnglishReadingandComprehension.pdf>.
16. Guidelines for Abstracts. National Information Standards Organization (NISO). Baltimore, Maryland, USA. 30 p. URL: <https://www.oregon.gov/ODOT/Programs/ResearchDocuments/Abstract-Guidelines.pdf>.
17. Linda Ward Beech. *Reading Passages That Build Comprehension. Main Idea and Details*. Scholastic. 48 p. URL: <https://www.shmemorial.org/cms/lib/NJ01912932/Centricity/Domain/58/Scholastic%20Reading%20Passages%20Main%20Idea%20and%20Details.p>.
18. Maria Pinto Molina. *Documentary Abstracting: Toward a Methodological Model*. *Journal of the American Society for Information Science*, 46(3):225-234. 1995. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.96.7210&rep=rep1&type=pdf>.
19. Kelly S. *Creative instructional tactics and strategies in teaching summary writing to grade seven students*. *Pedagogy in a New Tonality: Teacher Inquiries on Creative Tactics, Strategies, Graphics Organizers, and Visual Journals in the K-12 Classroom* / ed. P. Gouzouasis. – Rotterdam: Sense Publishers, 2011. P. 103–120.

20. Swales J. M. Academic writing for graduate students: Essential tasks and skills / J. M. Swales, C. B. Feak. – Ann Arbor, Mich : University of Michigan, 2004. 132 с.

21. Graphical abstracts. *Elsevier*. URL: <https://www.elsevier.com/authors/journal-authors/graphicalabstract>.

Bortnyk S. B. TEACHING ABSTRACT AND SUMMARY WRITING OF SPECIAL FOREIGN TEXTS IN TRAINING OF NON-PHILOLOGIST STUDENTS

The article reviews distinguishing features of an abstract and summary as secondary documents, considerable attention is paid to different versions of the terms translation, there being listed common and different characteristics. In particular, attention is focused on the process of creating professionally oriented documents, emphasizing the need for in-depth work and understanding of the content of the primary text, in order to write logical and clearly structured secondary statements. There being proposed stages and algorithm of organization of work on summarizing and abstracting the text. Both the abstract and summary must meet certain requirements, and not be just a shortened version of the original text. Accordingly, special attention is paid to the system of tasks that facilitate development of skills of work with a text. The importance of exercises that train the skills of generalization and paraphrasing is emphasized, alongside with tasks that stimulate the development of text compression skills. The method of working with text begins with and depends on the understanding of the semantic structure of a paragraph; respectively, such concepts as «key sentence» or «topic sentence» are taken into consideration. Search for keywords which carry the main content load is possible when working with students of any level of language proficiency, and is necessary for summarizing and abstracting. Mindmapping is also helpful in the process of logical analysis of the text and may be expedient at certain stages of working with the text. The study of issues of teaching summary and abstract writing of specialty texts to students of non-linguistic specialties is determined by expedience and importance of developing skills of working with professional texts as a part of professional competence. The article emphasizes the importance of skills of secondary texts writing both for language learning and optimization of assessment, and in the further professional activity of students. Such activities develop skills of independent work with a foreign language source, form a foreign language competence. Abstracts and summaries can also be considered as an additional means of optimizing the process of learning a foreign language in distance education.

Key words: abstract writing, summarizing (annotation writing), secondary text, text compressing, paragraph structure, key words, generalization, paraphrase, mind map.